

ՅՈՒՒԼԻՈՒՍ ԱՍՖԱԼԳ

2001թ. հունվարի 12-ին, 81 տարեկան հասակում դադարեց ընտանիքի նշանավոր բանասեր, արևելագետ, Քրիստոնյա Արևելքի ժողովուրդների լեզուների և միջնադարյան մատենագրությունների ճանաչված մասնագետ, Մյունխենի և Թբիլիսիի համալսարանների պատվավոր պրոֆեսոր, Վրաստանի ԳԱ արտասահմանյան անգամ Յուլիոս Ասֆալգի սիրտը:



Նա ծնվել է 1919թ. նոյեմբերի 6-ին Գերմանիայի Խիմգաուի մարզի Վերին Աշու քաղաքում: Գիմնազիան ավարտելուց հետո սկզբում փիլիսոփայություն և աստվածաբանություն է ուսանել Ֆրեյզինգում և Այխտատում, իսկ զինծառայությունից և հետպատերազմյան դերությունից հետո (1946–1947թթ.) ուսումը շարունակել է Մյունխենում: Այստեղ էլ Յու. Ասֆալգը լրջորեն սկսում է զբաղվել արևելյան լեզուներով, իսկ 1948թ. ամառային քննաշրջանից հետո փոխադրվում է Մյունխենի համալսարանի Քրիստոնյա Արևելքի ուսումնասիրության ամբիոն: Այս

րնագավառում նրա ուսուցիչներն են եղել նշանավոր արևելագետներ, պրոֆեսորներ Վիլհելմ Հենզտենբերգը և Անտոն Շպիտալեռը, որոնց ղեկավարությամբ երիտասարդ գիտնականը լծվել է Քրիստոնյա Արևելքի լեզուների (արարերեն, ասորերեն, ղպտերեն, հայերեն, վրացերեն և եթովպերեն) ուսումնասիրության և միջնադարյան մատենագրությունների հետազոտության գործին: Մեծանուն գիտնականի հետաքրքրությունները պրոֆ. Գեորգ Գրաֆի ազդեցությամբ տեղափոխվել են սկզբում քրիստոնյա արարական մատենագրության ուսումնասիրության ոլորտ, հետագայում տարածվել են նաև վրացադիտության և հայագիտության ասպարեզ:

Երկարատև հետազոտական աշխատանքի ընթացքում Յու. Ասֆալգը ստեղծում է Քահանայության կարգը (*“Die Ordnung des Priestertums”*, 1955) աշխատանքը, որը ղպտական եկեղեցու հնագույն ծիսական գրքերից մեկի վերարտագրությունն ու հետազոտությունն է: Այդ ուսումնասիրությունն իրրև գոկտորական դիսերտացիա պաշտպանելուց (1955թ.) հետո, նա ձեռնամուխ է լինում հին վրացական մատենագրության մեջ հին-

կտակարանային մարգարեների գրքերի հնագույն ընդօրինակություն-
մատյանների հետազոտությունն ու հրապարակմանը ըստ Երուսաղեմի, Ա-
թոսի և Սինայի հնագույն ձեռագրերի (*“Altgeorgische Übersetzungen der
Propheten Amos, Machaeas, Jonas, Sophonias und Zacharias”*, 1961): Այս
աշխատանքը նրան մեծ ճանաչում է բերում:

1966թ. Յուլիոս Ասֆալզր գեկավարել է Քրիստոնյա Արևելքի լե-
զուների և բանասիրության Մյունխենի համալսարանի մասնագիտացված
ամբիոնը, ուր նրա գեկավարությամբ ուսանել է արևելագետների մի քանի
սերունդ: Յուլիոս Ասֆալզն առանձնահատուկ ուշադրությամբ է շրջա-
պատել Քրիստոնյա Արևելքի մշակույթը կրող ուսանողներին, որոնց
թվում եղել են արարներ, ասորիներ, հայեր, զպտիներ ու վրացիներ: Նրա
գասախոսական գործունեությունը անընդմեջ շարունակվել է նաև նրա
կենսաթոշակի անցնելուց հետո:

Յուլիոս Ասֆալզի հեղինակած աշխատանքների մեջ հաստատուն
արժեք ունեն Գերմանիայում պահպանվող հայկական (1962), ասորական
(1963) և վրացական (1963) միջնադարյան գրչագրերի ձեռագրացուցակնե-
րը, որոնք սեզանի գիրք են դիտության այդ բնագավառներով զբաղվող
մասնագետների համար: Յոզեֆ Մոլիտորի աշխատակցությամբ կազմած
հայկական ձեռագրերի ցուցակն ընդգրկում է Բեռլինի, Բոյրոնի, Գոսլարի,
Դարմշտադտի, Ենայի, Էռլանգենի, Թյուրինգենի, Հալլեի, Մարբուրգի,
Մյունխենի, Նյուրինբերգի, Շտուտգարտի, Ֆուլդայի մինչ այդ անհայտ
չուրջ 38 մատյան (*«Հանդես ամսօրյա»*, 1963, էջ 437, *Revue des études
Armeniennes*, t. 1, 1964, p. 433-436, *“Le Museon”*, v. LXXVII, 1964, p. 266-
267, *«Բազմավեպ»*, 1967, էջ 107): Տքնաջան աշխատանքի արդյունք այդ
հետազոտությունները նոր թափ են հազորդել Գերմանիայում Քրիստոնյա
Արևելքի մատենագրությունների ուսումնասիրությանը և համաշխարհա-
յին հռչակի են արժանացրել հեղինակին: Յուլիոս Ասֆալզի ջանքերով
գերմանական արևելագիտության սեփականությունն է գարձել Կոռնելի
Կեկելիձեի «Վրաց եկեղեցական մատենագրության պատմության» թարգ-
մանությունը (1955թ.): Նրա հեղինակած դրախոսությունների նյութն են
գարձել Քրիստոնյա Արևելքի բանասիրությանն ու մատենագրություննե-
րին վերաբերող ըզգմաթիվ հետազոտություններ, որոնց մանրակրկիտ
վերլուծությանը հեղինակն անդրագարձել է *«Oriens Christianus»* և այլ
ամսագրերում: Տարբեր հանդեսներում, ժողովածուներում և հանրագիտա-
բաններում հրապարակած հոդվածների միջոցով նա լայն ճանաչման է ար-
ժանացրել Քրիստոնյա Արևելքի գիտական հետազոտության խնդիրները:
Հիշատակելի է Էռնեստ Համերշմիդտի հետ Յուլիոս Ասֆալզի հրապարա-
կած հայկական ծիսական սիմվոլիկային նվիրված ուսումնասիրությունը
(*Abriß der armenischen Kultsymbolik*, in: *“Symbolik des orthodoxen und
orientalischen Christentums”*, Stuttgart, 1962, S. 235-254): Գիտնականի բազ-
մակողմանի գիտելիքների ամբարումն է *«Քրիստոնյա Արևելք»* համառոտ
հանրագիտական բառարանը (*“Kleines Lexikon des Christlichen Orients”*,
Wiesbaden, 1975), ուր Պոլ Կրյուդերի հետ համակարգել ու պատասխան է
տվել արաբ, ասորի, եթովպ, զպտի, հայ և վրաց եկեղեցիների պատմութ-
յան և մշակույթի բազմազան ու բազմաբնույթ խնդիրների: Յուլիոս Աս-

Փալգի գիտական գործունեության մեջ առանձնահատուկ տեղ ունի «Oriens Christianus» ամսագիրը, որի հրատարակիչներից էր սկսած 1965թ.: Այստեղ նա կարողացել է հայտնաբերել Քրիստոնյա Արևելքի նորանոր հետազոտողներ, ուղղութիւն է տվել գերմանական և համաշխարհային արևելագիտության այս բնագավառին: Նմանատիպ գործունեություն նա երկար տարիներ վարել է նաև Քրիստոնյա Արևելքի մատենագրությունների հրապարակման հանձնաժողովում՝ ղեկավարելով արաբական մասնաճյուղի աշխատանքները:

Յուլիոս Ասֆալգր նաև այն երջանիկ գիտնականներից էր, որի վաստակը գնահատվել է գեռևս կենդանության օրոք: 1990թ., նրա ծննդյան 70-ամյակի կապակցությամբ մեծանուն գիտնականի ընկերներն ու աշակերտները հրապարակել և նրա տարելիցին են նվիրել Քրիստոնյա Արևելքի լեզուների ու մատենագրությունների ուսումնասիրության խնդիրներին վերաբերող ծանրակշիռ հետազոտությունների մի ժողովածու (*Lingua Restituta Orientalis*, 1990թ.): Այստեղ է հրապարակված նաև նրա աշխատությունների մատենագիտությունը:

Յուլիոս Ասֆալգի աշակերտները և նրան ճանաչողները ընդգծում են նրա չափազանց արդյունավետ և բազմակողմանի մանկավարժական գործունեությունը, նվիրվածությունը գիտությանը, բարձր են գնահատում նրա մարդկային արժանիքները:

Երրորդ հազարամյակի շեմին ընդհատվեց Քրիստոնյա Արևելքի ուսումնասիրության բնագավառում իր կյանքը ներդրած գիտնականի կյանքի թելը:

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

ԱԶԱՏ ԲՈԶՈՅԱՆ